

Na osnovu člana 35., stav. 1., podstav 1.1, Zakona br. 03/L-209 o Centralnoj Banci Republike Kosova (Službeni List Republike Kosova, br. 77/16 avgust 2010.), člana 49., stav 3., i člana 114. Zakona br. 04/L-093 o Bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (Službeni List Republike Kosova, br. 11/11. maj 2012.), Odbor Centralne banke Republike Kosova na sastanku održanom 31. januara 2019. godine, je usvojio ovaj:

**Pravilnik
o upravljanju kreditnim rizikom za nebankarske finansijske institucije**

**POGLAVLJE I
OPŠTE ODREDBE**

**Član 1.
Cilj i delokrug**

1. Cilj ovih Pravilnika je uspostavljanje i obavezno sprovođenje minimalnih standarda i uslova za upravljanje kreditnim rizikom i u nebankarskim finansijskim uslugama sa aktivnošću kreditiranja i/ili finansijski lizing (u nastavku: NBFi), uključujući uspostavljanje minimalnih standarda za procenu kreditnog rizika i sistema klasifikacije za sve kreditne izloženosti, kao i minimalne uslove za obezbeđivanje.
2. Ovaj pravilnik se primenjuje na sve NBFi-e registrovane od strane CBK-a za obavljanje aktivnosti kreditiranja i / ili lizinga u Republici Kosovo.

**Član 2.
Definicije**

1. Svi izrazi koji se upotrebljavaju u ovom pravilniku imaju isto značenje sa sledećim definicijama u cilju ovog pravilnika:
 - 1.1 *Odloženi krediti* definišu se kao klasifikovani krediti u kategorijama klasifikacije kredita kao: posmatrački, ispod standarda, sumnjivi i sa gubitkom.
 - 1.2 *Klasifikovani krediti* definišu se kao klasifikovani krediti u kategorijama klasifikacije kredita kao: ispod standarda, sumnjivi sa gubitkom.

- 1.3 *Nenaplativi krediti* definišu se kao klasifikovani krediti u kategorijama klasifikacije kredita kao: sumnjivi i sa gubitkom.
- 1.4 *Reprogramirani krediti* su krediti koji su re-strukturirani i koji su re-dogovoreni između banke i zajmoprimcima zbog pogoršanja finansijskog stanja zajmoprimca (nemogućnosti) zajmoprimca, da ispuni prvobitni plan plaćanja.
- 1.5 *Zatezana kamata* je definisana kao interes koji nije plaćen pre nego da se kredit reprogramira, uključujući redovnu kamatu i zateznu kamatu.
- 1.6 *Fer tržišna vrednost* je cena sa kojom se jedna imovina može prodati na otvorenom tržištu, slobodnom, sa slobodnom voljom kupca i prodavca i bez vršenja pritiska na nijednom od njih.
- 1.7 *Održiva performansa* podrazumeva četiri uzastopna plaćanja, glavnice i kamate, prema planu plaćanja.
- 1.8 *Odvojene klasifikacije* - podrazumeva da jedan deo izlaganja klijenta je zaštićen na adekvatan način ili bolje od ostalih delova izlaganja.
- 1.9 *Direktor* – svako lice imenovano od strane akcionara/osnivača da služi kao član Odbora direktora NBFI-a i prethodno odobren od strane CBK-a.
- 1.10 *Viši menadžer* - izvršni direktor, zamenik izvršnog direktora, glavni službenik za finansije, glavni operativni službenik, glavni službenik za rizik i bilo koje lice, osim direktora, koje (i) izveštava direktno Odboru ili učestvuje ili ima ovlašćenje da učestvuje u ključnim funkcijama politike NBFI-a, bez obzira na to da li to lice ima zvaničan naziv ili prima naknadu za takve akcije, i (ii) je imenovan kao visoki menadžer od strane CBK-a. U slučaju kada jedan strani NBFI-a, je registrovan da deluje /radi/ sa jednim ili više filijala na Kosovu, menadžer glavne filijale na Kosovu smatra se da bude član višeg rukovodstva;
- 1.11 *Osoba povezana sa NBFI* – svako lice koje ima najmanje jedan od sledećih odnosa sa NBFI-om:
 - 1.11.1 Svaki viši menadžer ili direktor NBFI-a i bilo koji glavni akcionar ili osnivač NBFI-A;
 - 1.11.2 svako lice koji je blizak sa višim rukovodiocem ili direktorom ili glavnim akcionarem ili osnivačem NBFI-a koji je povezan brakom ili srodstvo do drugog stepena;
 - 1.11.3 svako pravno lice u kojem viši menadžer ili direktor ili akcionar ili osnivač NBFI-a je takođe glavni akcionar ili osnivač;
 - 1.11.4 svako lice koje ima značajan interes u pravnom licu, gde NBFI ima znatan interes;

POGLAVLJE II

OPŠTI ZAHTEVI ZA UPRAVLJANJE KREDITNIM RIZIKOM

Član 3.

Sistem upravljanja kreditnim rizikom

1. NBFi treba da ima jedan sistem za upravljanje kreditnim rizikom, koji odgovara po prirodi, obimu i složenosti njihovih aktivnosti.
2. Sistem upravljanja kreditnim rizikom u NBFi treba da obuhvati strategiju politike , procedure, pravila i strukturu koje se koriste za upravljanje rizikom.
3. Sistem upravljanja kreditnim rizikom treba neprekidno i blagovremeno da vrši procenu kvaliteta kredita i drugih sredstava, uključujući i utvrđivanje adekvatnosti rezervi za gubitke u vezi sa ovim rizikom.

Član 4.

Strategija i politike

1. NBFi-i trebaju da razviju strategiju i politike za upravljanje kreditnim rizikom. Strategija i politika kreditnog rizika moraju biti efikasno saopštene u celoj instituciji. Sve relevantno osoblje treba da jasno shvate pristup te institucije za davanje i upravljanje kredita i biti odgovorni za usklađenost sa politikama i procedurama.
2. Prvi cilj strategije kreditnog rizika je da utvrdi nivo rizika koje MFI smatra primerenim, a prema kojem mogu biti izloženi. Kada se utvrdi, NBFi-i može razviti jedan plan za optimizaciju vraćanje kako bi održao kreditni rizik u okviru propisanih granica. Strategija kreditnog rizika će se sastojati najmanje od:
 - 2.1 Izjava o spremnosti NBFi-a za davanje kredita na osnovu različitih segmenata i dužnika i proizvoda, vrste izloženosti (trgovine, proizvodnje, potrošnje, nekretnine, itd.), ekonomskog sektora, geografskog položaja , valute, zrelosti, i očekivane profitabilnosti;
 - 2.2 Identifikovanje ciljnih tržišta i opšte karakteristike koje NBFi-i žele da postignu u svom kreditnom portfoliju, uključujući nivo rasvrstnosti i toleranciju koncentracije;
 - 2.3 Poznavanje ciljeva kreditnog kvaliteta , zarada i rasta;
 - 2.4 Obezbediti kontinuitet u pristupu, koji mora uzeti u obzir ciklične aspekte ekonomije i kretanja, koje rezultiraju u sastavu i kvalitetu kreditnog portfolija.
3. Strategiju kreditnog rizika treba preispitati na redovnoj osnovi, najmanje jednom godišnje.

4. Politike za upravljanje kreditnim rizikom treba preispitati redovno, najmanje jednom godišnje, a trebalo bi da obuhvate sledeće elemente:
 - 4.1 Misiju;
 - 4.2 Određivanje prihvatljive i neprihvatljive vrste kreditne izloženosti;
 - 4.3 Kombinaciju poželjne portfolio;
 - 4.4 Distribuciju portfolio po roku dospeća kredita;
 - 4.5 Razdvajanje (segmentacija) definisana tržištu;
 - 4.6 Uslovi kreditiranja: cena, rok vraćanja i odnos između dela koji se finansira od MFI i dela samo finansiranje od aplikanta;
 - 4.7 Potrebne finansijske informacije;
 - 4.8 Definicija dužnika kvalifikovan za kredit;
 - 4.9 Prihvatljiv kolateral i marža;
 - 4.10 Organi kreditiranja i proces odobravanja;
 - 4.11 Limiti za zvaničnike kreditora o kreditnog portfolija;
 - 4.12 Izlaganje povezanih lica;
 - 4.13 Proceduralna uputstva i računovodstva za nekvalitetne kredite, kredite u procesu naplate, krediti otpisani iz bilansa stanja i krediti prikupljeni nakon izmirenja;
 - 4.14 Uputstva za reprogramiranje kredita;
 - 4.15 Interni izveštaji o upravljanju kreditnim rizikom;
 - 4.16 Organizacija kreditne funkcije.

Član 5.

Organizaciona struktura za upravljanje kreditnim rizikom

1. NBFi treba da stvore jednu odgovarajuću organizativnu strukturu za upravljanje kreditnim rizikom, sa jasno definisanim ovlašćenjima i odgovornosti Odbora direktora i menadžmenta.
2. NBFi treba da obezbede da funkcije davanja kredita sa organizativnog i operativnog gledišta da budu jasno odvojene, od operativnih funkcija i kontrole kreditnog rizika, uključujući zaštitu od mogućih uticaja viših nivoa menadžmenta.
3. NBFi treba da osiguraju potrebne strukture za procenu, merenje i kontrolu koncentracije kreditnog rizika po sektorima, geografskog položaja, po valuti, vrste kredita , itd.

4. Odbor direktora NBFI, odgovoran je da:

4.1 Usvoji strategiju kreditnog rizika;

4.2 Usvoji politiku upravljanja kreditnim rizikom i prati njegovo sprovođenje;

4.3 Pregleda prilagodljivost usvojenih politika i procedura, najmanje jednom godišnje;

4.4 Razmatra izveštaje kreditnih rizika:

4.4.1 Najmanje svaki šest meseci, Odbor direktora treba biti obavešten o izloženosti kreditnog rizika NBFI i treba razmotriti, na minimum;

4.4.1.1 Iznos izloženosti koje su u kreditnim aktivnostima, podeljene po kategorijama (vrstu izloženosti, proizvoda i kategoriju klasifikacije);

4.4.1.2 Velike kreditne izloženosti;

4.4.1.3 Spisak zatezanih kredita koji identifikuje probleme i moguće gubitke NBFI-a za svaki važan kredit;

4.4.1.4 Status reprogramiranih kredita;

4.4.1.5 Krediti sa visokim i brzim rastom;

4.4.2 Na godišnjem nivou, Odboru direktora se treba dostaviti izveštaj koji sadrži spisak svih kreditnih proizvoda. Izveštaj treba da sadrži, u minimumu, ciljane tržišta kreditnih proizvoda, njihov učinak i kvalitet kredita.

4.5 Definiše mogućih izuzeća od utvrđenih limita i da odredi odgovornost za određivanje u sprovođenju takvih izuzetaka;

4.6 Prati efikasnost internih kontrola, kao sastavni deo sistema upravljanja kreditnim rizikom.

5. Komitet za upravljanje rizikom treba da:

5.1 Prati politiku upravljanja kreditnim rizikom i daje predloge za postojeći pregled;

5.2 Proceni sistem upravljanja kreditnim rizikom;

5.3 Analizira izveštaje o izloženosti NBFI-a prema kreditnom riziku i prati upravljanje ovim rizikom;

- 5.4 Definiše i redovno razmatra interne kreditne pokazatelje i limite izloženosti prema kreditnom riziku;
- 5.5 Napraviti jasan opis linije ovlašćenja i odgovornosti za upravljanje kreditnim rizikom.
6. Menadžment/rukovodstvo NBFi treba da:
- 6.1 Usvaja i prati sprovođenje procedura za upravljanje kreditnog rizika;
 - 6.2 Stvara ambijent za praćenje politike upravljanja kreditnog rizika;
 - 6.3 Uspostavi adekvatan sistem izveštavanja Upravnog odbora i komiteta za upravljanje rizikom za bilo koja nepoštovanja limita izloženosti kreditnom riziku;
 - 6.4 Uspostavi potrebne kanale komunikacije kako bi se osiguralo da politike za upravljanje kreditnog rizika su jasno saopštene i pridržavane od odgovarajućih nivoima institucije;
 - 6.5 Obezbedi adekvatne i efikasne operativne procedure, interne kontrole i sisteme za identifikovanje, merenje, praćenje i kontrolu kreditnog rizika da sprovodi politiku upravljanja kreditnim rizicima odobreno od strane Borda direktora;
 - 6.6 Obezbedi sve obuhvatni proces izveštavanja kreditnim rizikom;
 - 6.7 Uspostavi efikasan informativan sistem menadžmenta kako bi se osiguralo tačno, blagovremeno , informativno izveštavanje o izloženosti kreditnom riziku;
 - 6.8 Obezbedi dovoljne izvore i kompetentne kadrove da upravljaju i kontrolišu dnevne operacije i efikasno funkcije upravljanja kreditnim rizikom;
 - 6.9 Na periodičan način izvrši neovisnu procenu funkcije odobravanja kredita NBFi-a.

POGLAVLJE III

PROCENA KREDITA, KLASIFIKACIJA I STVARANJE REZERVI ZA KREDITNE GUBITKE

Član 6.

Klasifikacija kredita

1. Odbor direktora je odgovoran za odobravanje detaljne politike o klasifikaciji i proviziji kredita.
2. NBFi-treba da izvrše klasifikaciju i izveštavanje kredita na mesečnom nivou. Kreditne izloženosti koja se pojedinačno procenjuju, na iznosu više od 20,000 Evra treba da budu pregledani najmanje kvartalno (period izveštavanja). Kreditne izloženosti ispod 20,000 Evra da se pregledaju najmanje na mesečnoj osnovi. Pregled najmanje treba da sadrži:

stanje u Kreditnom registru Kosova (K RK), dani zakašnjenja i drugi faktori koji mogu uticati na finansijski učinak dužnika. Kreditne izloženosti koja se pojedinačno procenjuju, u iznosu na više od 20,000 Evra potrebno je da se prati najmanje dva puta godišnje (period izveštavanja).

3. Klasifikacija kreditne izloženosti treba da se vrši po sledećim uputstvima:

3.1. **Standardni krediti** obuhvataju sve izloženosti kreditnog rizika, koje nose normalan rizik. Informacije dostupne o kreditnim izloženostima, učinka računa klijenta i finansijski podaci, sve ukazuju na to da isplata izlaganja je sasvim bezbedna i bez poteškoća, (ili obaveza je potpuno obezbeđena sa prihvatljivim kolateralom, kao što je definisano u članovima 17. i 19. ovog pravilnika). Kredit je bez odlaganja, ili su kašnjenja manja od 30 dana od datuma vraćanja ili dospelosti kredita.

3.2. **Posmatrani krediti.** Ova klasifikacija treba da se koristi za identifikaciju i praćenje izloženosti, koje sadrže slabost ili moguću slabost, koja u vreme pregleda, ne ugrožavaju otplatu kredita ili reflektiraju potencijal za neki gubitak, ali ako se ne tretiraju ili poboljšaju, mogu rezultirati do pogoršanja kredita za jednu pod standardnu ili oštriju klasifikaciju. U odsustvu nekog dokumentovanog dokaza za suprotnost, NBFi treba da klasifikuju kao "posmatranje" onih izloženosti koje su zakašnjele za 31-60 dana. Ova kategorija klasifikacije ima za cilj da omogući NBFi, da identifikuju i tretiraju potencijalno slabe odnose u ranoj fazi. Ova klasifikacija se može koristiti takođe za kredite ili grupu kredita koji su loše konstituisani, kao rezultat neadekvatne analize ili tehničkog znanja od strane kreditnih službenika. Ova kategorija ne treba se koristiti za izloženosti, koje imaju slabost u dokumentaciji i koji ne utiču negativno u potencijal isplate (otplate) izloženosti.

3.3. **Podstandardni krediti** uključuju izloženosti koje na osnovu pregleda svih pratećih faktora kredita, imaju jasno definisane slabosti kredita koje ugrožavaju otplatu kredita u normalnim uslovima. Podstandardni kredit je kredit koji na osnovu analize finansijskih podataka i drugih faktora, nije trenutno zaštićen od zdrave vrednosti i kapaciteta isplate dužnika ili garanta ili kolateralne vrednosti ukoliko postoji. Zahtev za isplatu kredita od odgovornog i sposobnog garanta za plaćanje koji će obuhvatiti i duže pregovore pre zatvaranja kredita zahtevaće podstandardnu klasifikaciju. Potreba za zahtev kolaterala kao sredstvo za ispunjenje obaveza će biti osnova za podstandardnu klasifikaciju. U odsustvu bilo kakvog dokumentovanog dokaza za suprotnost, izloženost treba da se klasifikuje najmanje ispod standarda ako se primenjuju bilo koji od sledećih kriterijuma:

3.3.1. Klijent koji kasni u plaćanju rate kredita po ugovoru (uključujući kamatu) od 61-90 dana.

3.3.2. Ako kredit ili druge kreditne izloženosti nisu plaćeni od 61-90 dana od dana njihovog isteka.

3.4. **Sumnjivi krediti** uključuju izloženosti koje se zasnivaju na pregled svih pratećih faktora kredita, sadržavaju sve slabosti koje karakteriziraju podstandardni kredit, ali koje pokazuju da postoji velika šansa da značajan deo glavnice neće biti plaćen. Postoji mogućnost gubitka, ali tačan iznos ne može biti jasno definisan u vreme pregleda ili zavisi od događaja akcije ili događaja u budućnosti. Iako je mogućnost gubitka ovde izuzetno visoka, zbog nerešenih važnih faktora, na specifičan način razumnih, što se može očekivati da utiču na boljitak i na jačanje imovine, njena klasifikacija kao gubitak se odlaže do utvrđivanja tačnog statusa. Primeri takvih nerešenih faktora uključuju se ali se ne ograničavaju na spajanja, kupovinu, kapitalna restrukturiranja, pružanje novog kolaterala ili realnih planova ponovnog finansiranja. Garanti koji ne saraduju ili oni koji su u lošem finansijskom stanju ne trebaju se smatrati sposobnim za plaćanje kredita. Oslanjanje na raspoloživi kolateral koji nije dovoljan za pokrivanje iznosa duga može da opravda sumnjivu klasifikaciju.

U odsustvu bilo kakvih dokumentovanih dokaza za suprotnost, izloženost mora da se klasifikuje najmanje kao sumnjiva ako se primenjuju bilo koji od sledećih kriterijuma:

- 3.4.1. Klijent koji je kasnio u plaćanju bilo koje rate kredita po ugovoru o (uključujući kamatu) u vremenskom roku od 91-180 dana.
- 3.4.2. Postoje slabosti u finansijskom stanju klijenta koji su izazvali gubitak.
- 3.4.3. Ako kredit ili druge kreditne izloženosti nisu plaćeni u roku od 91-180 dana od dana njihovog isteka.

3.5. **Kreditni gubici** uključuju izloženosti koje, na osnovu pregleda svih pratećih faktora kredita, imaju malu vrednost ili će zahtevati dug period da ostvare neku vrednost. Izloženost treba klasifikovati kao gubitak ako se budu primenjivali bilo koji od sledećih kriterijuma:

- 3.5.1. Klijent koji kasni u plaćanju bilo koje rate kredita po ugovoru (uključujući kamatu) više od 180 dana.
- 3.5.2. Ako kredit ili druge kreditne izloženosti nisu plaćene više od 180 dana od dana njihovog isteka.

Član 7.

Reprogramiranje kreditne izloženosti

- 1. NBFi treba da vrše reprogramiranje kreditnih izloženosti samo ako postoji osnovno ubeđenje da će reprogramiranje rezultirati u poboljšanju kreditnih faktora. NBFi treba da

prestanu reprogramiranje izloženosti sa zakašnjenjem samo da se izbegnu zahtevi za klasifikaciju i proviziju.

2. Menadžment/rukovodstvo NBFI-a treba da dokumentuje u kreditnom dosijeu svakog lica, koji ima izloženost prema NBFI, osnovi za reprogramiranje kreditne izloženosti i treba da pripremi spisak reprogramiranih izloženosti za periodičnu reviziju od strane Odbora direktora ili kreditnog komiteta. CBK tokom ispitivanja NBFI-a u zemlji, takođe će pregledati spiskove reprogramiranja i njihove dotične datoteke, na način kako bi procenili prakse i politike reprogramiranja NBFI-a.
3. NBFI-i su zabranjene od kapitalizacije zatezne kamate u iznosu glavnice svake kreditne izloženosti ili stvaranje jedne dodatne izloženosti prema licu ili kamate povezane sa tom licu kako bi plaćao zateznu kamatu. U slučaju reprogramiranja kreditne izloženosti, NBFI se dozvoljava da razmatra zateznu kamatu, uz pomoć izrade plana plaćanja bez kamate, koja uključuje razuman period.
4. Reprogramirane izloženosti treba (da budu) označene sa planom plaćanja, uključujući glavnicu i kamatu. Plan plaćanja treba da se prilagodi prirodi poslovanja dužnika.
5. Reprogramirane kreditne izloženosti trebaju se klasifikovati najmanje u kategoriji ispod standarda i trebaju se nastaviti klasifikovati u istoj kategoriji do evidentiranja stabilnog učinka. Po završetku svakog perioda stabilnog učinka, NBFI može klasifikovati reprogramirane kreditne izloženosti za jednu bolju kategoriju.

Član 8.

Tretiranje brojnih kredita za jednog dužnika ili grupu povezanih dužnika

1. Svako odobravanje kredita za jednog dužnika ili grupu dužnika treba se odvojeno proceniti i klasifikovati na osnovu zasluga i faktora povezanih sa određenom izloženosti. Sve kreditne izloženosti prema jednom dužniku trebaju se svrstati u istu kategoriju, osim kreditne izloženosti koje ispunjavaju zahteve "posebne klasifikacije". NBFI da imaju potpuno znanje o poslovnim odnosima njihovih dužnika i imaju adekvatan sistem upravljanja informacijama kojim će pratiti njihovu ukupnu izloženost.
2. U slučaju da dužnik ili grupa povezanih dužnika, imaju kreditnu izloženost prema raznim finansijskim institucijama, njihova kreditna izloženost ne treba se klasifikovati bolje od jedne kategorije sa slabijom kategorijom od njihovog, osim kreditne izloženosti koje ispunjavaju kriterijume "podeljene" klasifikacije. Ovo se odnosi samo za kredite koji su pojedinačno ocenjeni od NBFI-a. Kriterijum materijalnosti, koji se treba sprovesti prilikom najbolje klasifikacije od jedne kategorije od najgore klasifikacije kreditne izloženosti dužnika samo u jednoj finansijskoj instituciji je iznos od preko 5,000 Evra.
3. Prilikom klasifikacije kreditne izloženosti dužnika u bolju kategoriju, treba se uzeti u obzir stabilna perfomansa, dok o slučaju klasifikacije kreditne izloženosti dužnika u drugoj

kategoriji treba se uzeti u obzir slabija klasifikacija u drugoj finansijskoj instituciji. NBFi treba da dokumentuje i analizira sve odnose unutar svojeg portfolija i da se uzdrži od kreditiranja u korist druge strane, da bi zaobišla ograničenja kredita zahtevanih od pravilnika ili drugih zahteva CBK-a, ili sakriti poslednje korisnike kreditnih sredstava. Neuspeh da se propisno dokumentuju ovi odnosi smatra se nezdravom praksom. Akcionari, direktori i službenici NBFi-a koji namerno prikrivaju ili neuspevaju da otkriju te odnose će biti predmet kaznenih mera od strane CBK-a, uključujući i obavezu da nadoknadi bilo koji gubitak koji su NBFi pretrpeli od takvih kreditnih izlaganja.

Član 9. Odvojene klasifikacije

CBK smatra da faktori povezani sa jednim izlaganjem (vrednost i likvidnost kolaterala, delimična garancija, razni izvori plaćanja i t.d.) mogu dovesti do situacije, u kojoj je jedan deo izloženosti adekvatno zaštićen ili bolje zaštićen od drugih delova izlaganja. U takvim situacijama, gde su kreditni faktori dokumentovani i obezbeđeni, NBFi-ma je dozvoljeno da dele klasifikacije i vrše odgovarajuće provizije kako bi preciznije predstavljali trenutni kreditni rizik.

Član 10. Klasifikacija imovine gde su NBFi-i stekli titulu vlasništva

1. S vremena na vreme, jedan NBFi može uzeti u posed ili sticati titulu vlasništva za imovinu, zbog neplaćenih dugova prema njoj. Ova imovina treba da se evidentira po realnoj tržišnoj vrednosti stečene imovine, ali ne više od neplaćenog duga, snizujući procenjene troškove koji se odnose na prodaju imovine i ta vrsta kredita mora biti uklonjena iz knjiga.
2. NBFi-i treba da prodaju ovu imovinu što je brže moguće, ali ni u kom slučaju nemogu je držati više od pet (5) godine u slučaju nepokretne imovine ili godinu dana u slučaju pokretne imovine, kao što je navedeno u Pravilniku za ograničenja održavanja nepokretnosti i pokretne imovine banaka, koji će se sprovoditi i za NBFi.
3. Te vrste imovine po svojoj prirodi, treba da se klasifikuju ne bolje nego u podstandardne u trenutku sticanja, kada se mogućnost prodaje sa procenjenom vrednošću produžuje.
4. Odredbe ovog člana se ne sprovode za aktivnosti finansijskog lizinga NBFi-a.

Član 11.

Klasifikacija ostale imovine

1. Privremeni računi ili nerešeni računi trebaju se poravnati i brisati redovno.
2. NBFI trebaju izbrisati stavke koje ne može prikupiti.
3. U svakom slučaju, sva ta sredstva trebaju se izbrisati u roku od 90 dana od posljednjeg dana kada se ta sredstva trebala biti prikupljena.

Član 12.

Provizije za osiguranje kreditnih gubitaka

1. Specifične provizije

- 1.1 Minimalne provizije moraju biti podeljene u skladu sa klasifikacijama iz člana 6. stav 3. ovog Pravilnika.
- 1.2 NBFI treba da izdvoje više nivoe provizija, od minimuma zahtevanog od strane ovog pravilnika ako analize kreditnog rizika u jednom posebnom izlaganju zahtevaju takvu potrebu.
- 1.3 Provizije treba da budu izvršene na vrednost netoa izloženosti po odbitku prihvatljivog kolaterala.
- 1.4 Minimalne provizije za klasifikovane kredite su kako sledi:
 - Podstandardne 20%
 - Sumnjive 50%
 - Gubitak 100%
- 1.5 Kao dodatak minimalnim provizijama imovina klasifikovanih kao što je navedeno, prema CBK-u, nedostatak adekvatnih finansijskih informacija je veoma ozbiljna slabost u mnoge kreditne portfolije i čini više od normalnog kreditnog rizika. Dakle, za svaku kreditnu izloženost u iznosu od 500,000 ili više evra koja nije podržana od postojećih revidiranih finansijskih pregleda, NBFI moraju da izdvoje određenu proviziju od 1 posto postojećeg bilansa (ili ukupan iznos obaveze, ako je to pravno obavezujuće angažovanje). Ova provizija će se sprovesti, ali ako je kreditna izloženost klasifikovana u podstandardnim, sumnjivim kategorijama ili gubitku, onda se primenjuju propisane provizije za ovu kategoriju.

2. Opšte provizije

- 2.1 Osim specifičnih provizija potrebnih prema klasifikovanim izloženostima, NBFi-i treba da podele opšte provizije za preostali, nesvrstan portfolio ili segmente portfolia. Ova provizija može da bude prema bruto vrednostima ili vrednostima “neto prihvatljivog kolaterala”, ali ako se primenjuje ova zadnja, dokumentacija za izloženost takvog kolaterala treba da se čuva u dosijeu za pregled od strane ispitivača CBK-a.
- 2.2 Opšte provizije treba da se dodeljuju na osnovu dokumentovanih istorijskih podataka, prilagođenih za trenutne i buduće uslove tržišta. NBFi mogu da koriste jednu od sledećih statističkih modela za utvrđivanje opštih provizija: “model roll-rate”, “prosek izbrisanih kredita”, “vintage analiza”, “regresiona analiza”, ili bilo koji drugi međunarodno priznati model koji mora biti unapred odobren od strane CBK-a.
- 2.3 Metodologije NBFi-a za utvrđivanje opšte provizije moraju biti pregledane i odobrene od strane CBK-a tokom ispitivanja na licu mesta. Takve metodologije i podaci ovih metodologija treba preispitati i ažurirati najmanje jednom godišnje.

Član 13.

Tretman obračunate kamate

1. Obračunata kamata na bilansne stavke stanja NBFi-a, će biti priznata za odgovarajući period tokom kojeg je dobijen interes, bez obzira na vreme njegovog plaćanja. Kad kod NBFi klasifikuje izloženost kao nekvalitenu, dakle kada je kašnjenje duže od 90 dana (što obično treba rezultirati u klasifikaciji kao sumnjiva ili gubitak), onda se treba prekinuti obračun kamate te izloženosti u pregledu prihoda. Sva nenaplaćena kamata, koja je predhodno bila obračunata i priznata kao prihod, treba da bude otklonjena od prihoda.
2. NBFi-i treba da vrši ove ispravke na mesečnoj osnovi. Dolenavedena pravila se odnose na tretman kamate/prihoda za nenaplative izloženosti:
 - 2.1 NBFi-ma zabraniti izračunavanje ili kapitalizuju kamate na kreditne izloženosti klasifikovane kao nenaplative. Primljena kamata iz ovih izlaganja može se priznati kao prihod samo na gotovinskoj osnovi – odnosno kada je zapravo naplaćena. Opisana procedura računovodstva u vreme kada je jedna izloženost kategorisana kao nenaplativa, je da se obračunata ali neplaćena kamata za tu izloženost tokom trenutnog perioda treba otkloniti iz prihoda. NBFi mogu izračunati neplaćenu kamatu za nenaplative izloženosti u vanbilansnim stavkama. Ako NBFi pregledaju i klasifikuju svoje izloženosti u odgovarajućoj osnovi, takvi iznosi ne bi trebalo da prelaze normalno tromesečni period od klasifikacije izloženosti kao Sumnjivi ili Gubitak.
 - 2.2 Ispitivači CBK-a će pregledati računovodstvo i izveštavanje o ovoj stavki tokom ispitivanja NBFi-a na licu mesta. Raniji neuspeh da bi bio u skladu sa zahtevima utvrđenim u ovom članu može predstavljati potencijalnu obavezu (kontingent) za

NBFI. Shodno tome, CBK zahteva pregled kreditnog portfolia, klasifikaciju i proviziju izvršiti blagovremeno i tačno.

Član 14. Brisanja

1. NBFI treba da razviju politike, koja opisuju osnove na kojima se nenaplaćene kreditne izloženosti dužnika priznaju kao gubici i brišu. Kada se jedan kredit klasifikuje kao "gubitak", NBFI mora izdvojiti provizije za gubitke iz kredita i izbrisati ga iz bilansa stanja prema sledećim kriterijumima i rokovima:
 - 1.1 Kreditne izloženosti koje su pokrivenе kolateralom, klasifikovane u kategoriji "gubitak" trebaju se izbrisati iz bilansa stanja u roku od dvanaest (12) meseci od perioda kada su svrstane u kategoriji "gubitak".
 - 1.2 Kreditne izloženosti koje su pokrivenе kolateralom u obliku zaloga, klasifikovane u kategoriji "gubitak" trebaju se izbrisati iz bilansa stanja u roku od dvadeset i četiri (24) meseci od perioda kada su svrstane u kategoriji "gubitak".
 - 1.3 Kreditne izloženosti koje su pokrivenе kolateralom u obliku hipoteke, klasifikovane u kategoriji "gubitak" trebaju se izbrisati iz bilansa stanja u roku od četrdeset osam (48) meseci od perioda kada su svrstane u kategoriji "gubitak".
 - 1.4 Kreditne izloženosti koje su pokrivenе kombinovanim kolateralom, u obliku zaloga i u obliku hipoteke, u slučajevima kada hipoteka pokriva više od pedeset posto (50%) izloženosti u trenutku odobravanja, onda se u cilju brisanja, kreditna izloženost treba tretirati u skladu sa stavom 1.3 ovog člana.
 - 1.5 Spisak izbrisanih kredita prema zahtevima ovog člana, trebaju se izveštavati na redovnim sastancima Upravnog odbora NBFI-a. Dok se brisanje izloženosti prema licima povezanim sa NBFI-om treba izvršiti samo uz prethodno odobrenje od strane Upravnog odbora NBFI-a.

Član 15. Radnje CBK-a u vezi klasifikacije

1. Interne klasifikacije kreditne izloženosti od strane NBFI-a, biće predmet pregleda i obaveze NBFI-a za moguće reklasifikacije prema utvrđenju od strane CBK-a tokom ispitivanja na licu mesta. Razlike između klasifikacije utvrđene od strane CBK-a sa onim od NBFI-a će se razmatrati tokom ispitivanja na licu mesta, ali nakon tih razgovora, određivanje klasifikacije CBK će biti konačna za sve slučajeve. Dakle, kreditne izloženosti koje su klasifikovane tokom ispitivanja CBK-a mogu se svrstati u bolju kategoriju od NBFI-a, samo u slučaju dopune kriterijuma održive performanse. Dok u slučaju klasifikacije dužnika

u jednoj slabijoj kategoriji od NBFI-a, ne treba se uzeti u obzir stabilna performansa dužnika, ali moraju se poštovati zahtevi iz stava 2. člana 8. Ovog Pravilnika.

2. Svaka promena klasifikacije kredita u bolju kategoriji od NBFI-a, koja je bila predmet pregleda od ispitivanja CBK-a, koja uključuje period između ispitivanja CBK-a, zahteva se izveštavanje na kvartalnoj osnovi u CBK.

Član 16.

Ponovna registracija imovine

1. NBFI treba da ima politiku koja reguliše ponovnu registraciju predhodno obrisane imovine. U generalnom, NBFI može vratiti proviziju i ponovo registruje odgovarajuću imovinu samo kada sa zadovoljstvom može da pokaže da je kvalitet imovine je poboljšan.
2. Registrovana imovina će se proceniti od ispitivača CBK-a na individualnoj osnovi i treba da:
 - 2.1 Zadovolji kriterijume korišćene prilikom davanja novih kredita u skladu sa kreditnim politikama NBFI-a;
 - 2.2 Ne dozvole sa povoljnim uslovima od onih koji postoje za slične dužnike, koji su u dobrom kreditnom odnosu sa finansijskim institucijama;
 - 2.3 Nisu predmet klasifikacije.
3. Ukoliko nisu ispunjeni svi navedeni uslovi, imovina ne treba se ponovo registrovati.

Član 17.

Priznavanje kolaterala

1. Kolateral se mora uzeti u obzir u procesu klasifikacije. Ispravna tržišna vrednost kolaterala i likvidaciona vrednost kolaterala treba biti dokumentovana od strane trenutne procene obavljene od nadležne strane. Sposobnost NBFI-a da stekne (koristi) i da likvidira kolateral u razumnom roku treba takođe uzeti u obzir.
2. Klasifikovani iznos treba uvek biti neto iznos prihvatljive kolateralne vrednosti. Prihvatljivi kolateral se definiše kao. Prihvatljivi kolateral definiše se kao gotovinski kolateral, uključujući i bankovni depozit, koji je predmet važećeg izvršenja na osnovu ugovora o kolateralu.
3. Druge vrste kolaterala ne trebaju se odbiti od iznosa izloženosti za potrebe klasifikacije. Međutim, ovaj kolateral , njegovo stanje, pristup i vrednost, ako se realno sprovodi, mogu biti faktori u određivanju oštine klasifikacije izloženosti.

POGLAVLJE IV ZAVRŠNE ODREDBE

Član 18. Izveštavanje u CBK

NMFI će izveštavati u CBK klasifikaciju kredita i drugih imovina koje stvaraju kreditni rizik, kao i stvaranje rezervi za rezervisanja kreditnih gubitaka u skladu sa zahtevima navedenim u Pravilniku za izveštavanje nebankarskih finansijskih institucija.

Član 19. Kazne i popravne mere

Povreda odredbi ovog pravilnika će biti predmet popravnih mera i kazni predviđenih Zakonom o Centralnoj banci i Zakonom o Bankama, Mikrofinansijskim Institucijama i Nebankarskim Finansijskim Institucijama.

Član 20. Ukidanje

Stupanjem na snagu ovog Pravilnika ukida se odredba člana 18. stav 1. podstav 1.3. Pravilnika za registraciju, nadzor o funkcionisanju nebankarskih finansijskih institucija.

Član 21. Stupanje na snagu

Ovaj Pravilnik stupa na snagu 15 dana nakon usvajanja.

Flamur Mrasori

Predsednik Odbora Centralne Banke